

Türkçe basıma giriş

Lev Troçki'yi Savunurken'in Türkçe basımının yayımlanmasında, ne kadar gecikirse geciksin, belirli bir tarihsel adaletin yerini bulmaya devam etmesi söz konusudur. Troçki, bundan doksan yıl kadar önce, Şubat 1929'da, eşi Natalya Sedova ile beraber Sovyetler Birliği'nden siyasi bir sürgün olarak Türkiye'ye gelmişti. Troçki, daha önce de bir yılını, 14 Kasım 1927'de Sovyet Komünist Partisi'nden ihraç edilmesinin ardından gönderildiği Kazakistan'ın Alma Ata kentindeki iç sürgünde geçirmişti. Ancak Alma Ata'nın uzaklığına rağmen Troçki, 1923'ten beri önderlik ettiği Sol Muhalefet'i siyasi olarak yönlendirebiliyordu. Troçki'nin, Stalinist bürokrasinin iç ve uluslararası politikalarına yönelik keskin eleştirileri, Sovyetler Birliği'nin dört bir yanında dağıtılmaya devam ediyordu.

Troçki'ye ilkeli savlarla cevap veremeyen Stalin, onu susturmaya kararlıydı. Politbüro, Troçki'den muhalefet faaliyetine son vermesini ve destekleyicileri ile ilişkilerini kesmesini talep etmek üzere Sovyet gizli polisi GPU'dan bir temsilci gönderdi. GPU, Troçki'yi, bu ultimatoma kabul etmeyi reddetmesi halinde, "yaşam koşullarınızı, sizi siyasi hayattan tamamen tecrit edecek şekilde değiştirmek zorunda kalmakla" uyarıyordu: "Bununla bağlantılı olarak, yaşadığınız yerin değiştirilmesi sorunu ortaya çıkacak."¹ Troçki, Komünist Parti Merkez Komitesi'ne yönelik yazdığı 16 Aralık 1928 tarihli mektupta, bu ultimatoma meydan okuyarak yanıt verdi:

Siyasi faaliyetimden vazgeçmemi talep etmek, uluslararası proletaryanın çıkarları uğruna mücadeleden; otuz iki yıldır, yani tüm bilinçli yaşamım boyunca sürdürdüğüm mücadeleden vazgeçmemi talep etmektir. Bu faaliyeti "karşıdevrimci" olarak sunma girişimi, benim, uluslararası proletaryanın önünde, Marx'ın ve Lenin'in temel öğretilerini ayaklar altında çiğnemekle, dünya devriminin tarihsel çıkarlarını ihlal etmekle, Ekim'in geleneklerinden ve mirasından kopmakla ve bilinçsizce -ama bu yüzden daha tehlikeli bir şekilde- Thermidor'a zemin hazırlamakla suçladığım kişilerden geliyor.

Siyasi faaliyetten vazgeçmek, mevcut önderliğin körlüğüne karşı mücadeleyi bırakmak anlamına gelecektir. Bu önderlik, sosyalist inşanın nesnel zorluklarının üzerine, geniş bir tarihsel ölçekte proleter bir politika yürütme konusundaki oportünist acizlikten kaynaklanan gitgide daha büyük siyasi zorluklar yüklemektedir.

Bu, düşman sınıfların proleter öncü üzerinde artan basıncını yansıtan boğucu parti rejimine karşı mücadeleden vazgeçmek anlamına gelecektir.

Bu, ekonomik oportünizm politikasını pasif bir şekilde sorgusuzca kabul etmek demek olacaktır. Bu politika, proletarya diktatörlüğünün temellerini baltalıyor ve tahrip ediyor, bu diktatörlüğün maddi ve kültürel büyümesini engelliyor ve aynı zamanda Sovyet iktidarının temelini oluşturan işçi ve emekçi köylü ittifakına ağır darbeler indiriyor.²

Troçki, egemen bürokrasinin boyutunu ve rolünü, Sol Muhalefet'inki ile karşılaştırıyordu:

Görünüştaki tüm gücüne rağmen, parti aygıtınca önderlik edilen gericiliğin onulmaz zayıflığı, onun ne yaptığını bilmemesi gerçeğinde yatmaktadır. O, düşman sınıfların emrini yerine getiriyor. Devrimden doğan ve şimdi ise onun altını oyan bir hizip üzerindeki daha büyük bir tarihsel lanet olamaz.

Görünüştaki zayıflığına rağmen, Muhalefet'in büyük tarihsel gücü; dünya tarihsel sürecin nabzını tutmasında, sınıfsal güç dinamiğini açık bir biçimde algılamasında, geleceği öngörerek ona bilinçli bir şekilde hazırlanmasında yatmaktadır. Siyasi faaliyetten vazgeçmek, yarına yönelik hazırlıklardan vazgeçmek olur.³

Sovyetler Birliği'nde o dönem var olan siyasi koşullar, Stalin'in Troçki'yi öldürebileceği noktaya henüz ulaşmamıştı. Stalin'in Moskova Duruşmalarını tezgahlayıp, Troçkist muhalefetin ve yüz binlerce Marksist devrimcinin fiziksel imhasını gerçekleştirebilmesinden önce, bürokratik rejimin birkaç yıl daha siyasi olarak yozlaşması ve aralıksız baskıya başvurması gerekiyordu. 1929 yılında Stalin, siyasi intikamını, Troçki'yi Sovyetler Birliği'nden fiziksel olarak uzaklaştırmakla sınırlamak zorundaydı. Sovyetler Birliği'nden sınır dışı edilip destekçi ağından yalıtılınca, Troçki'nin etkin bir şekilde

¹ Lev Troçki, *My Life [Hayatım]* [New York: Charles Scribner's Sons, 1931], s. 558-59.

² Lev Troçki, *The Challenge of the Left Opposition (1928-29) [Sol Muhalefet'in Meydan Okuması (1928-29)]* [New York: Pathfinder, 1981], s. 458-59.

³ Age., s. 461.

susturulmuş olacağını hesaplıyordu. Kendi gücünü parti ve devlet bürokrasisinin kaynaklarından elde eden Stalin, Troçki'nin aşırı tecrit koşullarında bile düşüncelerinin gücü üzerinden siyasi etkisini gösterebilme kapasitesini küçümsemmişti.

Sovyet gizli polisi GPU, 18 Ocak 1929'da, Troçki'yi resmen sınır dışı etme kararını aldı. Bundan iki gün sonra, sınır dışı edilme emrinin kendisine tebliğ edildiğini bildiren resmi bir belgeyi imzalaması istenince, Troçki şöyle yazmıştı: "GPU'nun, özünde suç oluşturan ve şeklen yasadışı olan kararı, 20 Ocak 1929'da tarafıma bildirilmiştir." Orta Asya'dan liman kenti Odessa'ya trenle uzun bir yolculuk başladı. Ardından Troçki ve Sedova, Boğaz seferini yapacak İlyiç adlı bir gemiye bindirildiler ve 12 Şubat'ta Türkiye'ye vardılar. Karaya ayak basmadan önce Troçki, gemiye çıkan polise; Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk'e iletilmek üzere şu notu verdi:

Sayın Beyefendi: İstanbul kapılarında, size, Türkiye sınırlarına kendi irademle gelmediğimi ve bu sınırı yalnızca zor kullanılmasından dolayı geçtiğimi bildirmekten onur duyuyorum. Sayın Cumhurbaşkanı, en samimi hislerimi kabul etmenizi rica ederim. L. Troçki⁴

Troçki'nin, Ağustos 1940'ta Meksika'da öldürülmesine kadar on bir buçuk yıl sürecek olan son sürgün dönemi böylece başlamıştı.

Türkiye'ye varmalarından sonra Troçki'nin ve Natalya'nın Büyükada'ya taşınmalarına kadar iki ay geçecekti. Geçici olarak Kadıköy'e yerleştikleri Mart 1931 ile Ocak 1932 arasındaki yaklaşık dokuz aylık bir dönem dışında, bu adada yaşadılar. Şubat 1929'daki varışından Temmuz 1933'te Fransa'ya gitmek üzere ayrılmasına kadar Türkiye'de geçirdiği dört buçuk yıl, Troçki'nin yaşamının en önemli yılları arasında sayılmalıdır.

Troçki, Türkiye'deki sürgünü sona ermeden kısa süre önce yazdığı satırlarda, Büyükada'yı "bir huzur ve kayıtsızlık adası"⁵ olarak betimliyordu. Fakat sürgündeki devrimci çok az huzur bulmuştu; bizzat kendisinin son derece parlak bir rol oynamış olduğu fırtınalı olaylar sırasında öğrendiği dersleri bir an olsun unutmamıştı. Troçki, sevgiyle, "bir kalemlle çalışmak için hoş bir yer"⁶ olarak bahsettiği Büyükada'daki yılları sırasında, hem içerik hem de biçim açısından haklı olarak birer başyapıt olarak tanımlanabilecek iki eser kaleme aldı: otobiyografisi *Hayatım* ve üç ciltlik *Rus Devrimi'nin Tarihi*.

Fakat bu büyük eserler, Troçki'nin yazılarının genişliğinin tamamını kapsamamaktadır. Gazetelerin ve postanın kağıdı hızıyla geldiği sürgün adasının uzaklığına rağmen Troçki, dünya olaylarını olağanüstü bir duyarlılıkla takip edip, bunlara karşılık vermeyi başarmıştı. Yaptığı yorumların niteliği, Troçki'nin uluslararası jeopolitiği kavrama gücünün kendi çağdaşları arasında benzersiz olduğu konusunda şüpheye yer bırakmamaktadır. Troçki, dünya sosyalist devriminin hâlâ en büyük stratejistiydi.

1929 ile 1933 arasındaki yıllar, sonuçları açısından yirminci yüzyılın en önemli yılları arasındaydı. Bu dört yılda, kapitalist sisteme ekonomik bir felaket hakimdi. Wall Street'in Ekim 1929'daki çöküşü, kapitalist sistemin varlığını sürdürmesini tartışmaya açan küresel bir krizi harekete geçirmişti. Sanayi üretiminin çöküşü ve Kuzey Amerika ile Avrupa genelinde işsizliğin muazzam artışı, işçi sınıfında bir siyasal radikalleşmeye yol açtı. Giderek büyüyen sosyalist devrim tehdidiyle karşı karşıya olan kapitalist seçkinlerin güçlü kesimleri, siyasi kurtuluş için faşizme bel bağladılar. Tam da dünya kapitalist sisteminin çok büyük bir sistemsel çöküşle karşı karşıya kaldığı; işçi sınıfının devrimci potansiyelinin ise kitlesel örgütlerinin ihaneti, yanlış yönlendirmesi ve düpedüz yetersizliği eliyle ölümcül biçimde baltalandığı o nokta, tarihteki en büyük trajediler arasındadır.

Dünya kapitalizminin krizinin siyasi merkez üssü, Büyükada'dan 2.000 kilometre uzaktaki Almanya'daydı. Dünya bunalımının acımasız etkisi, Hitler'in Nazi Partisi'ni kitlesel bir örgüte dönüştürmüştü. Faşizmin hızla yükselmesinin doğurduğu tehlikeye rağmen, Alman işçi sınıfı Sosyal Demokrat ve Komünist partilerin politikalarıyla felç edilmişti. Sosyal Demokrat Parti (SPD), Nazi tehdidine karşı işçi sınıfının siyasi olarak bağımsız herhangi bir mücadelesini reddederek, gözden düşmüş Weimar rejimine umutsuzca bağlı kalmayı sürdürüyordu. Troçki'nin ısrarla vurguladığı gibi; Almanya Komünist Partisi'nin (KPD) karşı karşıya olduğu zorlu görev, SPD ile birleşik cephe oluşturulması çağrısı yaparak işçi sınıfının Hitler'e karşı toplumsal ve siyasal olarak en geniş

⁴ *My Life*, s. 565-566.

⁵ "Farewell to Prinkipo" ["Elveda Prinkipo"], *Writings of Leon Trotsky 1932-33* [Lev Troçki'nin Yazıları 1932-33] içinde [New York: Pathfinder, 1972], s. 361.

⁶ Age.

seferberliği için mücadele etmekte. Fakat bunun yerine Stalinistleştirilmiş Üçüncü Enternasyonal'in (Komintern) emirlerini uygulayan KPD, faşizme karşı bir Birleşik Cephe⁷ yönündeki tüm önerileri kategorik olarak reddetti. KPD, SPD'yi "sosyal faşist" olarak damgaladı ve dolayısıyla da Nazi Partisi ile Sosyal Demokrasi arasında hiçbir temel farklılık olmadığını iddia etti.

Troçki'nin faşizmin karşıdevrimci dinamiğine ilişkin çözümlemesi ve Stalinist "Üçüncü Dönem" aşırı solculuğunun felaket getiren gidişatına yönelik eleştirisi, onun olağanüstü siyasi öngörüsünü ispatlamaktadır. Britanyalı tarihçi E. H. Carr, bu konuda şunları yazmıştı: "Troçki; Hitler'in iktidara geliş sürecinde Almanya'daki olayların gidişatına ilişkin öylesine ısrarlı ve çoğu zaman geleceği öngören yorumlar yapmıştır ki bunlar kayıt altına alınmayı hak etmektedir."⁸ Hitler'in bir burjuva siyasi komplocular kliği tarafından iktidara getirilmesinden yaklaşık iki buçuk yıl önce, henüz 26 Eylül 1930'da, Troçki şu uyarıda bulunuyordu: "*Almanya'da faşizm*, burjuva rejimin çaresiz durumunun ve Komünist Parti'nin bu rejimi ortadan kaldırmaya yönelik birikmiş güçsüzlüğünün keskin bir ifadesi olarak, *gerçek bir tehlike haline gelmiştir*. Bunu inkar eden kişi, ya kördür ya da bir palavracıdır."⁹

Bir yıl sonra, 26 Kasım 1931'de Troçki, "Almanya, uluslararası durumun anahtarı" başlıklı bir makaleyi tamamlıyordu:

Ekonomik ve siyasi çelişkiler burada benzeri görülmemiş bir keskinliğe ulaşmış durumda. Çözüm yaklaşıyor. Devrim öncesi durumun devrimci ya da karşıdevrimci duruma dönüştürülmek zorunda olduğu an geliyor. Önümüzdeki uzun yıllar boyunca sadece Almanya'nın kaderi değil (ki bu zaten çok şey demektir), aynı zamanda Avrupa'nın kaderi, tüm dünyanın yazgısı, Almanya'daki krizin çözümünün hangi yönde gelişeceğine bağlı olacaktır.¹⁰

Troçki, bir Nazi zaferinin sonuçlarını tüyler ürpertici bir kesinlikle öngörmüştü:

Ulusal Sosyalistlerin iktidara gelmesi, öncelikle Alman proletaryasının en seçkin kesiminin ortadan kaldırılması, örgütlerinin yıkımı, kendisine ve geleceğine olan inancının yok edilmesi anlamına gelecektir. Almanya'daki toplumsal çelişkilerin ileri derecede olgunlaşmışlığı ve keskinliği göz önünde bulundurulduğunda, İtalyan faşizminin korkunç eseri, Alman Ulusal Sosyalistlerinin eseri ile karşılaştırıldığında, muhtemelen sönük ve neredeyse insancıl bir deneme gibi görünecektir.¹¹

Bugün, olayların hemen hemen her ayrıntısının ne kadar isabetli ve trajik bir şekilde doğrulanmış olduklarını bilerek bu sözcükleri okumak acı bir deneyimdir. Troçki'nin uyarılarına kulak verilmiş olsaydı, kaç milyon insanın hayatının kurtulmuş olacağını, ne kadar insani acının önleneceğini ve yirminci yüzyıl tarihinin sonraki gidişatının ne kadar farklı olacağını düşünmekten insan kendini alamıyor!

Bugüne kadar, kendisine tarihçi süsü vermiş sayısız küçük burjuva akademisyen, Stalin ile Troçki arasındaki çatışmanın sadece bireysel bir iktidar mücadelesi olduğunu; Troçki'nin ve Sol Muhalefet'in Stalinist hizip karşısındaki zaferinin Sovyetler Birliği'nin gelişimi, dünya politikası ve sosyalizmin yazgısı üzerinde kayda değer bir etkisinin olmayacağını iddia etti. Fakat bu tür iddialar, 1933'te Nazizmin zaferinin önünü açmış olan ve Troçki'nin karşı çıktığı Stalinist politikaların sonuçları eliyle açık bir biçimde çürütülmüştür. Tüm diğer siyasi meseleler bir kenara konulup görmezden gelinse bile -ki bu elbette mümkün değildir- Almanya'daki felaket, Troçki'nin Stalinizme karşı verdiği mücadelenin dünya tarihsel sonuçlarını gözler önüne serer.

Nazilerin Ocak 1933'te zafere ulaşması, Troçkist hareketin tarihinde son derece önemli bir dönüm noktası oldu. Sol Muhalefet'in kurulmasından beri Troçki'nin siyasi hedefi, Rusya Komünist Partisi'nin ve Komünist Enternasyonal'in (Komintern) düzeltilmesini sağlamak olmuştu. Troçki'nin Sovyetler Birliği'nden sınır dışı edilmesinin ardından ve Büyükada'daki ilk dört yıllık sürgünü sırasında Uluslararası Sol Muhalefet'e yol gösteren ilkeli strateji buydu. Ancak Almanya'daki yenilgi; Uluslararası

⁷ "Birleşik cephe", faşizme ve diğer karşıdevrimci güçlere karşı mücadelede işbirliği yapmak üzere kitlesel işçi partileri ve örgütleri arasında yapılan ilkeli bir siyasi anlaşmadır. Burjuva demokrasisini savunma adına işçi sınıfı partilerinin ve örgütlerinin kapitalist sınıfın partilerine ilkesizce tabi kılması demek olan "halk cephesi" ile karıştırılmamalıdır.

⁸ *The Twilight of the Comintern 1930-1935 [Komintern'in Alacakaranlığı 1930-35]* (New York: Pantheon Books, 1982), s. 433.

⁹ "The Turn in the Communist International" ["Komünist Enternasyonal'deki Dönüş"], *The Struggle Against Fascism in Germany [Almanya'da Faşizme Karşı Mücadele]* içinde [New York: Pathfinder, 1971], s. 78.

¹⁰ *The Struggle Against Fascism in Germany*, s. 156.

¹¹ Age., s. 160.

Sol Muhalefet'in Komünist Enternasyonal'de ve onun ulusal şubelerinde reform yapılması politikasının yeniden değerlendirilmesini gerektiriyordu.

Hitler'in zaferini takip eden aylarda Troçki, Komintern'in partilerinden Stalin'in izlediği politikalara herhangi bir eleştirinin gelip gelmeyeceğini görmek için bekledi. Komünist Enternasyonal, 7 Nisan 1933'te, KPD'nin politikalarını kesin olarak onaylayarak, izlenen politikaların "Hitler'in hükümet darbesi öncesinde ve sırasında tamamen doğru,"¹² olduğunu ilan etti. Bunun üzerine Troçki, yeni bir yolun gerekli olduğu sonucuna vardı. Büyükada'dan ayrılmadan önce yazdığı son büyük siyasi açıklamasında (15 Temmuz 1933) Troçki, Komintern'den ayrılarak yeni bir Enternasyonal inşa etme çağrısı yapıyordu. Bundan iki gün sonra, sonunda Fransa'ya giriş vizelerini alan Troçki ve Natalya, Marsilya'ya gitmek üzere bir gemiye bindiler. Troçki, günlüğüne, "Ya daha iyisi ya da daha kötüsü için," diye yazıyordu, "'Büyükada' adlı bölüm sona erdi."¹³

* * * *

Bu kitapta yer alan yazılar, 2001 ile 2012 yılları arasında kaleme alındı ve dört kısma ayrıldı. İlk kısım, Troçki'nin yirminci yüzyıl tarihindeki olağanüstü rolünü ve yaşamındaki mücadelelerinin ve fikirlerin günümüzde geçerliliğini hâlâ korumasını ele alan iki konferanstan oluşuyor.

Son üç kısım ise, Troçki'yi itibarsızlaştırmayı amaçlayan İngiliz tarihçiler tarafından 2003 ile 2009 yılları arasında yayımlanmış üç biyografiye verilen geniş çaplı yanıtlardan oluşuyor. Bu akademisyenlerin başvurduğu yöntemler, çarpıtmalardan, tahrifattan ve sinikçe kurgulanmış yarı gerçeklerden ibaretti. Profesör Swain, Profesör Thatcher ve Profesör Service entelektüel şarlatanlıklarını teşhir etmeme hiçbir zaman yanıt verme girişiminde bulunmadıkları için, incelenmesi ve çürütülmesi gereken yeni bir argüman bulunmuyor.

Bu kitabın ilk İngilizce basımının yayımlanmasından bu yana neredeyse on yıl geçti. Bu çevirinin dayandığı ikinci basım ise 2013'te yayımlanmıştı. Artık, omuzları zorlu küresel krizlerin ağırlığı altında çöktürülen çöküyor olan yirmi birinci yüzyılın ikinci on yılının sonuna yaklaşıyoruz. Geçtiğimiz yüzyılda kapitalizme musallat olan aynı illetler –toplumsal eşitsizlik, militarizm ve demokrasinin çöküşü– çağdaş dünyanın baskın özellikleridir. Almanya'da faşizm geri dönüyor. Ve II. Dünya Savaşı'nın başlamasından seksen yıl sonra, emperyalist ve devletler arası çatışmalar amansızca yeni bir küresel çatışma felaketine doğru ilerliyor.

Troçki'nin modern tarihin büyük ve zorlu görevini tanımladığı sözcükler, sanki bugün yazılmış gibi yankılanıyor:

Tarihsel koşulların sosyalizm için henüz "olgunlaşmadığı" anlamına gelen bütün laflar, bilgisizliğin ya da bilinçli yalancılığın ürünüdür. Proleter devrimin nesnel önkoşulları "olgunlaşmış" olmakla kalmayıp, kısmen çürümeye başlamıştır. Bir sonraki tarihsel dönemde bir sosyalist devrimin olmaması durumunda, tüm insanlık kültürünü bir felaket tehdit etmektedir.¹⁴

Bu kitaptaki makaleleri yazarken, nesnel olayların Troçki'nin yaşamına ve fikirlerine olan ilginin kaçınılmaz olarak canlanmasına yol açacağına inanıyordum. Bu durdurulamaz süreç, özellikle memnuniyet verici ifadesini, bu kitabın, Dördüncü Enternasyonal'in Uluslararası Komitesi ile siyasi dayanışma içinde çalışan *Sosyalist Eşitlik*'teki yoldaşlar sayesinde Türkçeye çevrilmiş olmasında buluyor. Onların bu çabaları sayesinde, *Lev Troçki'yi Savunurken*, bu büyük Marksist devrimciye sığınmak olmuş ülkede mevcut olacak.

David North

Detroit

21 Eylül 2019

¹² *The Struggle Against Fascism in Germany*, s. 487.

¹³ *Writings of Leon Trotsky [1932-33]*, s. 368.

¹⁴ *The Transitional Program for Socialist Revolution [Sosyalist Devrim için Geçiş Programı]*, erişim:<https://www.marxists.org/archive/trotsky/1938/tp/tp-text.htm#op>

İkinci basıma önsöz

Lev Troçki'yi Savunurken'in ilk basımının giriş bölümünde, 20. yüzyılın bu büyük devrimcisinin suikasta kurban gidişinin üzerinden 70 yıl geçmesine rağmen hayatının sadece tarihsel bir tartışmanın değil, aynı zamanda çağdaş siyasal anlaşmazlıkların da konusu olduğunu belirtmişim. Troçki'nin siyasi yaşamı 20. yüzyılın ilk kırk yılına yayılmış olsa da, kendisinin eylem ve fikirleriyle ortaya çıkardığı tutkuların, 21. yüzyılın ikinci on yılını yarılamağa yaklaşmışken bile kesintiye uğradığını gösteren bir iz yoktur. *Lev Troçki'yi Savunurken*'in bu genişletilmiş ikinci basımı, ilk basımının ardından yaşanan tartışmalardan ortaya çıkmıştır.

Lev Troçki'yi Savunurken, üç Britanyalı akademisyen –Ian Thatcher, Geoffrey Swain ve Robert Service– tarafından, biyografi perdesi ardına gizlenerek siyasal amaçla yazılan Troçki karşıtı sert eleştirilere cevap olarak yazılmıştır. Kitap, bu sahte biyografilerin akademik tarihçiliğin temel standartlarını ihlal ettiklerini kanıtlamaktadır. Bunlar; çarpıtmalardan, yarı gerçeklerden ve düpedüz uydurmalardan oluşan ve ele aldıkları karakteri suikasta uğratan yalancı ve kötü niyetli denemelerdir.

Bu üç yazardan hiçbiri, kitaplarını ifşa etmemi çürütmeye yönelik bir girişimde bulunmadı. Birbirine benzer şekilde Thatcher, Swain ve Service; cinayete denk bu tarih yazımından meslektaşlarının ve elbette basın vasıtasıyla sıvışabileceklerini düşündüler. Nihayetinde kendilerini garanti altına almışlardı; adı dünya sosyalist devrimiyle eş anlamlı olan Troçki'nin karalanmasına kim itiraz edecekti ki? Troçkistler belki de. Peki ya onların eleştirilerine medya ya da akademik camiadan kim önem verecekti ki?

Bu üçlünün en iyi bilinen ve en yeteneksizi olan Oxford Üniversitesi'nden Profesör Robert Service, tarihçinin zanaatını peş paralık etmesinin açığa çıkarılmasının çok da önemsenmeyeceği konusunda kendinden özellikle emindir. Kitabı kendi nefret ve önyargularını pohpohlayan bir yazarın kitabına övgüler yağdırmaktan son derece mutlu komünizm karşıtı eleştirmenlerin büyük takdirini kazanan Service'in biyografisi Britanya'da 2009 yılında yayımlandı. Britanya'nın sağcı sansasyon medyasından fişkırان övgüler, Service'in aklını başından aldı ve Londra'da kendi şerefine düzenlenen bir kitap tanıtım toplantısında bu profesör, eserinin gerçek amacını ağzından kaçırıp: "Yaşlı kurt Troçki hâlâ yaşıyordu. Ama buz baltasının hakkıyla yerine getiremediği onun canına okuma işini, sanırım ben becerebildim."¹⁵

Fakat Service kibrinin zirvelerindeyken felaket birdenbire geldi çattı. Nemesis *The American Historical Review*'in (AHR) Haziran 2011 sayısında bir değerlendirme yazısı biçiminde belirdi. Britanya'da yayımlanmasının ardından Service'in *Troçki*'si Harvard University Press tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde de yayımlanmıştı. *Lev Troçki'yi Savunurken*, saygın akademik yayınevlerinin Service'in gülünç eserinin basılması işine entelektüel olarak utanç verici nitelikteki bulaşmalarına dikkat çekiyordu. Görünüşe bakılırsa *The American Historical Review* bu işi ciddiye almış ve Stanford Üniversitesi'nden Bertrand M. Patenaude'ı Service'in *Troçki*'si ve benim *Lev Troçki'yi Savunurken* kitabım üzerine ortak bir değerlendirme hazırlamak için görevlendirmişti. Patenaude'ın bu işte görevlendirilmesine neden olan özel niteliği; Troçki'nin Meksika'da sürgünde geçirdiği hayatının son yılları ile ilgili yakın zamanda bir çalışma kaleme almış olmasıydı.

Patenaude'ın iki kitabı incelemesinin sonucu, benim eleştirilerimin kesin bir şekilde onaylanması ve Service'in kitabının da çarpıcı bir biçimde suçlanması oldu. Patenaude şöyle yazıyordu:

North'un Troçkizmi göz önüne alındığında, Service'e karşı abartılı bir yaklaşım sergilemesi ihtimalinden haklı olarak şüphelenebiliriz. Fakat kendisinin kitabı dikkatlice incelendiğinde, Service'e yönelik eleştirisinin, tam da Troçki uzmanı Baruch Knei-Paz'ın kitabın arkasındaki tanıtım yazısında belirttiği gibi, "detaylı, titiz, iyi savunulmuş ve yıkıcı" olduğu görülmektedir.¹⁶

Benim Service'e yönelik suçlamalarımı özetlemekle yetinmeyen Patenaude, buna ilaveler de yapmıştır. Service'in kitabındaki olgusal hataları "dudak uçuklatan cinsten" olarak tarif ederek; Troçki'yi karalarken "olguların Service'i çok da bağlamadığını" açık bir aşığılama ile belirtir. Patenaude'e göre,

¹⁵ Robert Service'in Londra Holland Park'ta yer alan Daunt Books'taki konuşması, 22 Ekim 2009.

¹⁶ *The American Historical Review*, Cit 116, Sayı 3, Haziran 2011, s. 900. Ayrıca bkz. Ek I.

“Service, iddialarını kanıtlayacak deliller bulamayınca; attığı iftiralar bir yana, ucuz darbeler vasıtasıyla okurlarını Troçki’nin aşağılık bir adam olduğuna ikna etmeye çalışmaya devam eder.”¹⁷

Patenaude, değerlendirmesini bitirirken şunları ifade eder:

North; Service’in biyografisini “ısmarlama yazı yazar işi” olarak adlandırır. Sert bir ifade, fakat tamamen haklı. Harvard University Press, akademik tarihçiliğin temel standartlarını karşılamayan bir kitaba basım izni vermiştir.¹⁸

Alanında yetkin bir akademik derginin sayfalarında herkesin önünde baştan savma bir araştırma ve tarihsel kayıtların kasten tahrifatıyla suçlanmasına rağmen Service, biyografisine ilişkin bir savunma ortaya koymadı. Aslında kendisinin sessizliği, suçlu bir adamın *nolo contendere* [suç isnadına itiraz etmeme -ç.n] savunmasının akademideki karşılığıdır.

Service’in biyografisi Amerika Birleşik Devletleri’nde “ısmarlama yazı yazar işi” olarak ifşa edildiye de, ünlü Alman yayınevi Suhrkamp, *Troçki’nin Almanca basımını yayımlama niyetinde olduğunu* ilan etti. Yayınevinin Service’inki gibi bir eserle anılmak istemesinin Harvard University Press’in yaptığından aşağı kalır yanı yoktur ve en saygın yayınevleri arasındaki entelektüel standartların seviyesinin aşağıya doğru çekilmekte olduğunun rahatsız edici bir göstergesidir. On yıllardır Suhrkamp’ın basım izni verdiği kitaplar en önde gelen yazarların Almanca kitaplarıdır. Yine, Suhrkamp gayet haklı olarak aslında Troçki’nin edebi mirasıyla olan tarihsel bağıyla övünebilirdi. Zira Suhrkamp; Troçki’nin otobiyografisi *Hayatım*’ı [*Mein Leben*] Nazilerin Almanya’yı ele geçirmesinden iki sene önce 1931’de basan S. Fischer Verlag’ın içinden çıkmıştır. S. Fischer Verlag’ta editör olan Peter Suhrkamp, Gestapo tarafından 1944 yılında tutuklandı. Bir toplama kampında hayatta kalabilmeyi başardıktan sonra, 1950 yılında S. Fischer Verlag’ın ikiye bölünmesinden sonra kendi adını taşıyan yayınevini kurdu.

Bu şirketin dikkat çekici tarihi göz önüne alındığında, Service’in yüz karası biyografisini Suhrkamp’ın yayımlama kararı, Sovyet çalışmaları alanında uzmanlaşmış Avusturyalı, Alman ve İsviçreli 14 saygın tarihçiyi dehşete düşürdü. Partei für Soziale Gleichheit’daki¹⁹ yoldaşlarım vasıtasıyla bu tarihçilere *Lev Troçki’yi Savunurken*’in Almanca basımı [*Verteidigung Leo Trotzki*, Mehring Verlag, 2010] gönderilmişti. Yine Service’in rezil kitabına Profesör Patenaude’ın yazdığı değerlendirme yazısı da ellerine ulaştırılmıştı.

30 Temmuz 2011 tarihinde 14 tarihçi Suhrkamp’a bir mektup göndererek onu biyografiyi yayımlama kararını gözden geçirmeye davet etti. Mektupta şunları belirttiler:

North ve Patenaude, Service tarafından yapılan çok sayıda olgusal hataya işaret etmektedir (bunlar arasında biyografik olgular ve tarihsel olaylar bakımından yanlış bilgilerden, yanlış mekan ve kişi isimlerinden tutun da bariz yanlış aktarımlara kadar örnekler var. Örneğin, Troçki’nin sanat ve edebiyat alanında özerklik ve “taraf tutma” konularındaki tavrı gibi). Service’in kaynakları güvenilir değildir. Çoğu okur için erişilmesi çok zor ve hemen hemen hiç doğrulanamayan kaynakların genellikle ya kitapta iddia edilenlerle alakası yoktur ya da bunlar kitapta yer alanların tam zıddına işaret etmektedir. Kitabın Suhrkamp tarafından verilen ilanının aksine Service, Troçki’yi ve Stalin’i “tarafsız ve özgün” bir tarzda ele almamıştır. Bunun yerine, çalışmasının amacı Troçki’yi kötülemektir ve maalesef kendisi genellikle Stalinist propaganda ile özdeşleşen formülleri kullanmaktadır.²⁰

¹⁷ Age., s. 901.

¹⁸ Age., s. 902.

¹⁹ Çevirmenin notu: Partei für Soziale Gleichheit (Toplumsal Eşitlik Partisi, PSG), 18-19 Şubat 2017’de düzenlenen kongrede, ismini Sozialistische Gleichheitspartei (Sosyalist Eşitlik Partisi, SGP) olarak değiştirdi.

²⁰ Tarihçilerden Alman yayıncı Suhrkamp’a Robert Service’in Troçki biyografisi üzerine mektup (*Dünya Sosyalist Web Sitesi*, 23 Kasım 2011, <http://www.wsws.org/en/articles/2011/11/lett-n23.html>).

İmzacılar şunlardır:

Hermann Weber, Siyaset Bilimi ve Çağdaş Tarih Profesörü, Mannheim Üniversitesi
Helmut Dahmer, Sosyoloji Profesörü, Teknik Üniversite, Darmstadt
Bernhard Bayerlein, Çağdaş Araştırmalar Merkezi, Potsdam
Heiko Haumann, Doğu Avrupa Tarihi Profesörü, Basel Üniversitesi
Wladislaw Hedeler, Tarihçi ve yazar, Berlin

Tarihçiler mektuplarını birkaç ay boyunca kamuoyuyla paylaşmak istemediler. Suhrkamp'a, yaptıkları itirazı düşünmesi ve Service'in metninin dikkatlice yeniden gözden geçirilmesi için zaman tanımak istiyorlardı. Suhrkamp'tan herhangi bir yanıt gelmemesi üzerine tarihçiler mektuplarını Kasım 2011'de kamuoyu ile paylaştılar. Suhrkamp'ın sessizliğine rağmen tarihçilerin mektubu etkisiz kalmadı. Suhrkamp, Service'in biyografisini yayımlamayı erteledi. Basının konunun üzerine gitmesiyle yayıncı, metnin gözden geçirilmesi için dışarıdan bir editörle anlaşma yapıldığını ileri sürdü.

Biyografisinin Avrupalı son derece saygın 14 tarihçi tarafından kınanmasına ve yayın tarihinin ertelenmesine rağmen Service kitabını kamuoyu önünde hiç savunmadı. Ne var ki, burjuva basında Suhrkamp'a biyografiyi yayımlamaya devam etmesine dair baskı yapan siyasi bir kampanya başlatıldı. Buna yönelik çabalarda en önde gelen rolü *Neue Zürcher Zeitung* (NZZ) oynadı. Troçki'ye ve Troçkizme karşı olan savaşta, İsviçre geleneksel tarafsızlık politikasına uymamaya karar verdi. NZZ, St. Gallen Üniversitesi'nden Profesör Ulrich Schmid'i, Service'i savunan iki makaleye katkı sunmaya davet etti. Service'in kitabındaki "küçük hatalar" Schmid tarafından ciddiye alınmadı. Her ne kadar Service'in "tarihsel olaylara ilişkin tam olarak doğru olmayan açıklamalar" ortaya koyduğunu, "güvenilmez dipnotlar" kullandığını, "Troçki'yi olumsuz gösteren anıları dikkatle tercih" ettiğini kabul etse de, Schmid'e göre bu hatalar kitabın bütününe taşıdığı değeri düşürmemektedir. "North da Patenaude da," diye yazıyor St. Gallenli tarihçi, "Troçki'nin devrimci fanatizmine ve şiddete başvurmaya meyilli oluşuna ilişkin Service'in temel eleştirisini çürütecek argümanlar ileri sürememiştir."

Schmid, Service'in kitabını tamamen siyasi ve ideolojik zeminde savundu. Service'in kabul edilmiş akademik standartlara uyup uymadığı Schmid'e göre konuyla ilgili değildi. Ele alınması gereken tek şey Troçki'nin "devrimci fanatizminin" Service tarafından açığa çıkarılmasıydı.

Suhrkamp, yaklaşık bir senelik bir gecikmeden sonra, Temmuz 2012'de Service'in *Troçki'sini* nihayet yayımladı. Makyaj niteliğindeki birkaç küçük değişiklik dışında, Suhrkamp'ın basımı kitabın İngilizce özgün basımından hemen hemen hiç farklı değildi.

Lev Troçki'yi Savunurken'in bu genişletilmiş basımında yer alan dört yeni bölümden üçü, Berlin'de, Leipzig'de ve Mainz'da Alman dinleyicilere yönelik yapılan konuşmalardan oluşmaktadır. Bunlar Service'in berbat eserini mazur göstermeye çalışan Schmid'e ve diğerlerine cevap olarak yazıldı. 2010 yılında Amerika Birleşik Devletleri Los Angeles'ta Slav, Doğu Avrupa ve Avrasya Çalışmaları Konferansı'nda sunulan bir yazı da, öldürülmesinden yetmiş yıl sonra tarihsel bir figür olarak Troçki'ye ilişkin bir değerlendirme sunuyordu. Bu konferansta, diğer üçünün aksine polemige daha çok yol açacak bir üsluptan kaçınmak mümkün değildi.

Yine Rus tarihçi Roy Medvedev tarafından yazılan bir diğer Troçki karşıtı tahrifat yağmuruna da cevap verme zorunluluğu hissettim. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından önceki otuz yıl boyunca Medvedev dürüst bir tarihçi olarak uluslararası bir itibar kazanmıştı. Hiçbir zaman Troçkist olmamakla birlikte Medvedev daha önce kaleme aldığı eserlerinde –özellikle de *Bırakın Tarih Yargılsın*'da– temkinli bir şekilde de olsa Troçki'nin 1917 Ekim Devrimi, Rus İç Savaşı ve Stalinizme karşı mücadelede başat bir rol oynadığını kabul etmişti. Fakat 2010 yılında Medvedev, kendini Putin Rusya'sının gerici iklimine uydurdu. Zamanında savunduğu ilkeleri terk etti ve Troçki'yi çok kaba ifadelerle karaladı.

Bu ikinci basımın yayımlanmasıyla birlikte, Troçki'yi iftira niteliğindeki yalanlara karşı savunmaya yönelik daha fazla çaba sarf etmeye gerek kalmayacağını umut etmek mantıksız olmayacaktır. Fakat bu siyasi açıdan fazla iyimserlik olur. Troçki'nin yaşamı, fikirleri halihazırda devam eden siyasi ve toplumsal mücadelelerin sonuçlarını etkilemeye devam ettiği müddetçe en ateşli tartışmaların konusu olmaya devam edecektir. Troçki'ye yapılan saldırılar sadece tarihsel bir figüre karşı değil fakat sosyalist dünya devrimi vizyonu insanlığın geleceği için bir ilham ve umut kaynağı olarak bugünlere

Andrea Hurton, Tarihçi ve yazar, Viyana

Mario Kessler, Çağdaş Araştırmalar Merkezi Profesörü, Potsdam

Hartmut Mehringer, Çağdaş Tarih Enstitüsü, Berlin

Oskar Negt, Sosyoloji Profesörü, Hanover Üniversitesi

Hans Schafranek, Tarihçi ve yazar, Viyana

Oliver Rathkolb, Çağdaş Tarih Enstitüsü Profesörü, Viyana Üniversitesi

Peter Steinbach, Mannheim Üniv. Profesörü, Alman Direnişini Anma Merkezi Müdürü

Reiner Tosstorff, Mainz Üniversitesi

Rolf Wörsdörfer, Darmstadt Teknik Üniversitesi

kadar ulaşan birine yöneliktir. Karşıt sınıf güçlerinin çıkarlarından doğan ve bunların ifadesi olan polemikler devam edecektir.

David North

Detroit

7 Mart 2013

mehring
yayıncılık